

ARTISTÁKRÓL – Komlós Sándor

Bedecs Éva: *Oroszlánrész*^[1]

A munka oroszlánrésze – legalábbis a Fővárosi Nagycirkuszban – Komlós Sándor vállára nehezedik. Méghozzá a szó legszorosabb, mert az „oroszlánrész” ezúttal oroszlánszelídítést jelent, és ami a vállizmokat illeti, bizony azok sem nélkülözhetők, amikor Achmed – a maga két mázsájával – békésen elhelyezkedik idomítója nyakában.

Az oroszlánszelídítő – nemrég tüntették ki – 30 esztendő, többnyire farmerban jár és a szeme kék, mint a nefelejcs. Élmény figyelni, ahogy dolgoznak ők kilencen: a hosszú szőrényes fiatalember és a nyolc oroszlán.

– Tovább előre! Cézár föl! Jó, nagyszerű! Jól van gyerekek. Mindenki marad a helyén. Hélios ne pofázz, mert szájonváglok! Muszta, föl! Jól van. Tessék husi. Nérő is kap. Lassan, finoman. Nem veszi el tőled senki. Pasa, ne szemtelenkedj! Figyellek, olyan lusta vagy, hogy az nem igaz! Dolgozni azt nem, csak a hülyéskedésen jár az eszed. Na gyerekek, mindenki a helyére! Ezt még gyakorolni kell.

Gyakorolni bizony, minden áldott nap másfél óra hosszat türelmesen, hónapokon át, amíg ki nem csiszolódik egy új szám, egy új trükk. Tulajdonképpen mindig is nagyon érdekelt, s így nem véletlen, hogy a próba szünetében ez az első kérdésem Komlós Sándorhoz:

- *Hogyan lesz valaki oroszlánszelídítő?*

- Véletlenül. Hat-hét éves lehettem, amikor a szomszédba artisták költöztek. Csodáltam őket, mert mint minden gyerek, imádtam a cirkuszt. Tizenhat éves voltam, amikor hívtak, menjek velük műszakinak, vagyis sátrat verni, meg ilyeneket. Hát így kezdődött.

Nemrég levelet kapott a szerkesztőségünk, ez állt benne: „Oroszlánszelídítő szeretnék lenni, tessék megírni, hol lehet oroszlánt bérelni, amelyet idomíthatnék?” Csakugyan, honnan veszi az oroszlánt a kezdő idomár?

- Már három éve voltam a cirkusznál, amikor az oroszlánok mellé ápolót kerestek. Újabb évek teltek el, míg segédidomár lettem és közösen dolgozhattam az oroszlánszelídítővel egy-egy produkcióban. Úgy találhatták, hogy kedvelnek engem az állatok, mert amikor a cirkuszban oroszlánkölyökök születtek, rábízták őket, kezdjek velük valamit. Az Állatkerttől is szereztünk néhányat, így nyolc évvel ezelőtt a nyolc kisoroszlánnal elkezdtük a munkát.

- *Van-e az oroszlánnak egyénisége?*

- Hogyne volna. Muszta például piszok természet, szeret hátulról támadni. Teszlár morog, de ha szembenéz vele az ember, azonnal ártatlan képet vág. Pasa lusta, Achmed értelmes, hízelgő, játékos.

- *Mennyit esznek?*

CIRKUSZI AKROBATIKA

Alaputatási és szakmódszertani periodika

- Hat napon át fejenként öt kiló húst, a hetedik nap nekik is vasárnap: két liter tejet, tojást és egy csirkét kapnak.

Figyelem munka közben. Bottal vagy ostorral nem üti meg az állatot. Inkább jutalmaz egy-egy darab húst ad annak, amelyik jól szerepelt. Ilyen az idomítási módszere?

- Szerintem veréssel semmire sem lehet megtanítani az állatot. Az csak félelmet, dühöt vált ki belőle. A dicséret, a jutalmazás többet ér.

- *Soha nem ütötte meg őket?*

- Dehogynem. Ha valamelyik szemtelen és utánavág az embernek, kap egy pofont és kész. Botot csak akkor használok, ha néha összeverekszenek egymással, ilyenkor sürgősen szét kell választani őket, nehogy kárt tegyenek egymásban.

- *Mennyi idős korukban kezdte a rendszeres idomítást?*

- A pár hetes állatokat cumisüvegből etettem, akár Elzáékat az a könyvbeli házaspár. Egy évig csak hancúroztunk, játszottunk, figyeltem a természetüket, melyik mire lesz majd alkalmas, mit csinál örömmel és mit csak ímmel-ámmal. Achmeddel meg úgy vagyok, mint Herkules a bikával. Kis, sárga gombóc volt, amikor elkezdtem hurcolni, emelgetni, ma két mázsát nyom, de úgy látszik, időközben hozzáízmosodtam.

- *Mi a véleménye: az állat szeresse idomítóját, vagy inkább tartson tőle?*

- Szeresse, de mindig érezze azt, hogy az idomító erősebb nála.

- *Hogy érezteti az erőfölényt?*

- Hanggal. Az oroszlán ért bizonyos szavakat és különbséget tesz dicsérő és korholó hangsúly között. A nagy hangerőtől pedig egyenesen megtorpan.

- *Érzett már félelmet munka közben?*

- Munka előtt vagy után van idő gondolkodni, de bent a ketrecben nem lehet töprengeni. Ott koncentrálni, figyelni kell, félni nincs idő.

- *A szája sarkán forradást látok.*

- Igen, az Teszlár „kezenyoma”. Szerencsére nem volt komoly. Az ilyesmi akkor is megesik, ha macskával játszik az ember, csak az oroszlánkarmolás valamivel mutatósabb. Egyébként új produkcióra készülünk. Beszélni nem szeretek róla, inkább maradjon még és nézze meg, hogyan dolgozunk, bolondozunk a gyerekekkel.

És hogy a játékból is tartson bemutatót, újra az oroszlánok közé lép és Achmedet hívja. A hatalmas sárga „kandúr” törleszkedik, hízeleg. Egyszer csak – akár egy ötszázas Norton motor alapjában – furcsa hang üti meg a fülem. Az oroszlán dorombol...

CIRKUSZI AKROBATIKA

Alaputatási és szakmódszertani periodika

Walter Béla: *Az oroszlán jegyében*^[2]

Komlós Sándor óva int a hirtelen mozdulatoktól. Picit izzad a tenyerem, és suttogva kérdezek. Mentségem: először beszélgetek egy világhírű oroszlánidomárral.

- *Én kissráckoromban mozdonyvezető szerettem volna lenni, vagy rendőr. Lehetőleg mindkettő egyszerre. No meg persze focista is. Hogyan lesz valakiből oroszlánszelídítő?*

- Véletlenül. Ugyanis nem jómagam mentem a cirkuszba, hanem a cirkusz jött el hozzám. Az 1950-es évek elején, az államosítást követően létrehoztak valamiféle „népszórakoztató központot”, s a cirkuszosokat, természetesen az állataikkal együtt, egy használaton kívüli katonai hangárba költöztették, nem messze a házunktól. Az artisták naponta jártak át az udvarunkba gyakorolni. Hamar összebarátkoztunk. Egyre több időt töltöttem közöttük, magával ragadott engem a manézs varázsos világa. A színes reflektorok, a csillogó ruhák, a fűrészpör illata. 1961-ben az akkori idők híres állatidomárja, Szegedi Gábor maga mellé vett amolyan segédnek. Tőle lestem el a szakmai fogásokat.

- *Nem is akármilyen eredménnyel. Hiszen néhány esztendő múlva már készen is volt a későbbi világszám. Komlós Sándor a nyolc himoroszlánnal.*

- Szerencsém volt, viszonylag rövid idő alatt sikerült szert tennem nyolc kölyökre. Játék volt az életünk, napestig hancúroztunk, bolondítottuk egymást. Persze ők eközben napról napra nőttek, növekedtek. Lassan komolyabb munkára lehetett fogni a kedvenceimet.

- *Közöttük volt a legendás Ahmed?*

- Igen. Ahmed Törökországban született, 1967-ben. Hamar kitűnt társai közül játékosságával, egyéni „humorával”. Egyébként sértődékeny volt és lusta, nem szeretett dolgozni, azaz igazi emberi tulajdonságokkal bírt. Ösztönösen éreztem, neki valami különleges feladatot kell kitalálnom.

- *És megszületett a világszám, amelyet azóta nem csinált meg egyetlen idomár sem.*

- Ahmedet a műsorom végén a nyakamba vettem, és így vittem körbe a porondon. Nagy volt a sikerünk. Amikor felnőtt, és elérte a „versenysúlyát”, a feleségem, állandó partnerem a hátára ült, s immár kettőjüket emeltem fel. A Fővárosi Nagycirkusz jelenlegi épületét 1971-ben avatták, emlékszem, január 14-én volt a premier. A mai napig boldog vagyok, hogy részt vehettem a nyitógála műsorában.

- *Ezzel a híres számmal azután bejárták a világot.*

- Felléptünk vele Európa számos országában, jártunk Irakban és Izraelben, de többek között Puerto Ricóban is.

- *Minden oroszlán egyforma?*

CIRKUSZI AKROBATIKA

Alaputatási és szakmódszertani periodika

- Ellenkezőleg! Mindegyik más és más. Emlékszem Dzsabára, nagy kedvencem volt. Különleges lélek, már-már öntörvényű, a műsorunk előtt néha úgy kellett bekönyörögnöm a manézsba. Hol az állatok királyát játszotta, hol a pajkos kiscicát.

- *Mi az oroszlanidomítás titka?*

- Talán nincs is igazi titok. Vagy pontosabban a titok bennünk van. Mindkettőnkben. S ha eljutunk a közös akarathoz, az az igazi művészet. Néha elég egy véletlenül eléjük rakott tárgy, egy létra, egy palló, egy mászórács. És ők azonnal játszani kezdenek. Nem kell bot, nem kell ostor. Bizalomra bizalommal felelnek, szeretetre szeretettel. Egy időben odahaza neveltem egy leopárdot. Amikor megérkeztem és meghallotta a hangomat, futott elém, akár egy kiskutya. Tudja, én vadállatok között töltöttem az életemet, és sohasem csalódtam bennük. Bárha az emberekről is nyugodt szívvel elmondhatnám ugyanezt...

- *A mai cirkuszban egyre kevesebb a klasszikus vadállatszám.*

- Mert szigorodnak a feltételek, és nőnek az állattartás költségei. Amire hosszú pályám során igazán büszke lehetek, az az, hogy nekem, nekünk sohasem voltak ilyenfajta gondjaink. Az állattartásról, az állatvédelemről szóló úgynevezett Washingtoni Egyezménynek mindig, a legutolsó betűig megfeleltünk. És ezt jól tudták rólunk a cirkuszigazgatók, szerte a világon. Ám, és ez szomorú tény, az új feltételeknek napról napra kevesebben tudnak megfelelni. Félttem a cirkuszt...

- *Bocsánat, hogy a szavába vágok, de körülöttünk mintha erősödne a morgás...*

- Közeledik az ebédidő.

- *Akkor én gyorsan elkészönök. És küldöm a fotóst.*

Aggod Judit: *Ostor helyett jutalomfalatok*^[3]

A magyar cirkusz történetének talán legizgalmasabb pillanatai voltak azok, amikor Komlós Sándor nyolc hím oroszlanjával a manézsba lépett. Az állatok királyait gyakorta kísérték tigrisek, jaguárok és dán dogok is. A fiatal állatidomár ámulatba ejtő produkciójával bejárta a fél világot, és a közönség mindenütt lélegzetvisszafojtva figyelte, hogyan dirigálja a félelmetes állatseregletet. A világhírű oroszlanidomítóval a múlt eseményeit idéztük föl, és egyebek között az állatok agressziójáról is beszélgettünk.

– *Hogyan került kapcsolatba a cirkusz világával és az oroszlanokkal?*

– Talán hihetetlenül hangzik, de teljesen véletlenül. Ráadásul nem is én mentem a cirkuszhoz, hanem az jött hozzám. Lakóházunkat, amelynek kertjében egy régi vendéglő üzemelt, a cirkusz téli szálláshelyétől mindössze egy ház választotta el. Az 50-es évek államosításainak idején hozzánk költöztették be az artistákat lakókocsijaikkal és egyéb felszereléseikkel. A kezdeti idegenkedés után egyre több időt töltöttem a társaságukban. Amikor aztán állatápolót kerestek, engem vettek föl, hiszen mindenki ismert. Később – Szőke Éva mellett – tapasztalati úton sajátítottam el az oroszlanidomítás csínját-bínját, majd idővel átvettem a műsorát, amelyet feleségemmel továbbfejlesztettünk, igyekeztünk újabb és újabb koreográfiákkal előrukkolni.

CIRKUSZI AKROBATIKA

Alaputatási és szakmódszertani periodika

– *Miképpen jut az idomár birtokába egy nyolc oroszlánból álló csapat?*

– Az állatszeliidítők a mősorszámuk átadásával általában a beidomított állatokat is utódjukra örökítik. Én a rám maradt nőstényoroszlánokat az állatkerttel becseréltem hímekekre, s így jutottam négy, 1967-ben született testvérpárhoz. Amikor 2 évesek lettek, acsarkodni kezdtek egymásra, ezért mindig szétválasztva tartottuk őket. Amíg lehetett, dolgoztam az állataimmal, nem adtam be őket az állatkertbe. Pedig két oroszlánom, Ahmed és Cézár már elég beteg volt, és noha egyre agresszívabban vagy éppen féltékenyebben viselkedtek, mégis a végsőkéig kitarítottam mellettük, hogy megszokott csapatukkal lehessenek. A dán dogok közül az egyik saját nevelésem volt, a másikat 2-3 évesen kaptam, azzal a figyelmeztetéssel, hogy kezelhetetlen, harapós. De „megbirkóztam” vele is. Igazából én nem is idomárnak, hanem nevelőnek tartam magam: hiszen aki érti és szereti a szakmáját, nem ismer kezelhetetlen állatot, csak olyat, amelyik több figyelmet és erőfeszítést igényel.

– *Az mégis elgondolkodtató, vajon milyen módszerrel lehet elérni, hogy az állatok királyából kezes bárány válják?*

– A bizalom kiépítése rengeteg időt és energiát igényel. Napjában többször beültünk a ketrecükbe, beszélünk hozzájuk, figyeltük a viselkedésüket. Amikor megszokták a közelségünket, bevittünk egy széket, s arra, illetve a környékére jutalomfalatokat dobáltunk. Hamarosan hajlandók voltak mellső tappancsaikat fölhelyezni a székre, később akár felugrani rá, majd átugrani rajta. Ostor helyett jutalomfalatokkal, szép szavakkal szeliidítettünk, szükség esetén paskolással, erőteljes felszólítással értük el az engedelmességet. A mősorszám összeállításánál pedig az egyes állatok tehetségét aknáztuk ki, így egyiktől sem kívántunk lehetetlent. Az egyik oroszlánunk nagyon szeretett az oldalán feküdni, ezért egy botra szúrt húsdarab mozgatásával könnyen elérhettük, hogy át meg átfordulva végighempergőzzön a porondon. A másikinál észrevettük, hogy olykor két mellső lábát összeüti, így igen hamar megtanult tapsolni. Ahmed nagyon szerette a mancsával bökdödni a lakatot, hihetetlenül játékos és hízelgő volt. Dzsabától sok idomár óva intett, mondván, hogy az életemet kockáztatom, ha vele dolgozom – pedig valószínűleg csak a gyomorpanaszai miatt viselkedett agresszívan. Hímes tojásként kellett bánni vele, de dicsérettel, szép szavakkal kenyérre lehetett kenni. A rend érdekében az alapvető vezényszavak teljesítését – „fekszik”, „helyére”, „ül”, „nem szabad” stb. – mindegyik állattól megköveteltük. Magam két trükköt tartok méltóságon alulinak: a tüzes karikán való átugratást, illetve azt, hogy az idomár a vadállat szájába helyezi a fejét.

– *Melyik állatfajjal a legkönnyebb együttműködni?*

– A tigrisek nagyon gyorsan tanulnak, és ügyesen, szívesen dolgoznak; 6-8 hónapos korukban már remek fellépőknek bizonyulnak. A hím oroszlánok impozáns és királyi küllemüket csak 3 éves koruk környékén érik el. Egyébként fajon belül, minél idősebb az állat, minél idősebb korban kerül a szeliidítőjéhez, annál nehezebben tanítható, kevésbé fogadja el az ember közeledését.

Az egyik legkedvesebb oroszlánom, Ahmed, akit magam neveltem, cumiztattam a lakásunkban – vadállat lévén -, egyszer fitogtatni kezdte az erejét. Egyik alkalommal például engem nézett zsákmánynak. A gyakorlóteremben voltunk, a dobogón ültem, és lógattam a lábam a levegőben. Mivel Ahmed imád hízelegni, jött is hozzám, hogy a lábamhoz dörgölőzzön. Majd újra jött, de akkor már futva. Volt egy olyan trükkünk, hogy a magasba emelem a karom, és az állat feltappancsol a vállamra, majd átölelem, és félig

CIRKUSZI AKROBATIKA

Alaputatási és szakmódszertani periodika

hanyatt dőlve, oldalra fordulok vele. Akkor sajnos nem sikerült kifordulnom vele, a hátamon maradtam, ő meg fölöttem abban a pillanatban megmerevedett, mivel szabad prédaként, zsákmányként hevertem alatta. Hirtelen egy nagyot ordítottam rá, ami szerencsére hatott, és leugrott rólam.

– *Ön tehát nagyon közelről ismeri az állatok viselkedését. Esetükben beszélhetünk-e agresszivitásról, vagy csak az ösztöneik kerekednek olykor felül?*

– Csakúgy, mint az embereknél, az állatoknál is felléphet agresszió. De téves az a megközelítés, hogy náluk ez stabil, természetes viselkedési forma, hiszen az agresszív fellépés háttérében mindig valamilyen ok – fronthatás, fájdalom, szomjúság, fáradtság, félelem, izgalom, a megszokottól való eltérés stb. – rejlik. Aki jól ismeri az adott állatot, észreveheti ezeket a figyelmeztető jeleket. 1971-ben, amikor a Fővárosi Nagycirkusz új, napjainkban is működő épülete megnyitotta kapuit, már a fellépésünk előtt láttam az egyik oroszlánommon, hogy nehézkesen mozog, mindig lefekszik. Amikor porondra lépett a nyolc hím, megint fogta magát, és lefeküdt a földre – ami nekem nagyon kellemetlen, mert én csak egyben és a dobogó magasságában tudom összetartani a csapatot. Felraktam őt a helyére, s ez így ment minden egyes trükk után. Mivel a műsorról televíziós felvétel készült, a manézs zavaróan túl volt világítva. A vakító fénytől a sok huzavonától én is ideges lettem, az állat is egyre feszültebbé vált. Az egyik helyre zavarás után szokásos módon kézzel meg akartam legyinteni a pofáját – mindig így teszek, ha rám mordulnak, vagy engedetlenek, részükről pedig egy pacsí a reakció. Számítottam is a visszalegyintésre, csak hogy a másik oldalról. Nem vettem észre, hogy a másik lábán támaszkodik, így a fejemet a védekező elfordítással éppen belevittem az ütésébe, s tűhegyes karmokkal fölszerelt mancsa a szemem alatt talált el. Annyira ömlött belőlem a vér, hogy ki is kellett mennem. A műsor végeztével kivittem az állatokat, s ő akkor egy nagyot hányt. Előző este több és zsírosabb húst kaptak enni, az valószínűleg megfeküdte a gyomrát, s ezért vált nehézkesé, engedetlenné. Bevallom, az én hibám volt, hogy nem vettem komolyan a vészjelzéseit. Sőt tovább megyek: általában az állatharapások, az állatokhoz kapcsolódó balesetek mindig ember mulasztás következményei! Vadállatnál, de akár háziállatnál is kiszámíthatatlan, hogy mi és mikor vált ki belőle agresszív kirohanást. A vadállatoknál észrevettem azt, hogy minden zsákmánynak minősül, ami kisebb náluk. A kutyaharapások jó része valószínűleg hergelés, agresszív közeledés miatt következik be, vagy azért, mert az ember „zsákmányhelyzetbe” kerül. Egész egyszerűen tisztában kell lenni az állatok természetével, és tiszteletben kell tartani! Az állatokat tulajdonképpen nem muszáj szeretni, sokkal inkább foglalkozni, törődni kell velük, ami komoly kötöttséget, felelősséget jelent, és egész embert kíván.

– *Jó pár éve nem lép fel cirkuszban, nyugdíjba vonult. Nem hiányoznak az állatok és a rivaldafény?*

– Hiányzik is, meg nem is. Szerencsére még hívnak filmforgatásokhoz, betanításokhoz. Bár az az elvem, hogy bármilyen állat szereplését annak kell végigasszisztálnia, aki a végső fellépésen is részt vesz, mégis szívesen segítek, ha tudok. Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a fellépésekkel járó mérhetetlen koncentrációs rengeteg erőt kivett belőlem. Az előadások alatt nincs idő a félelemre, mégis állandóan számítani kell váratlan helyzetekre. Mindahányszor lement a műsor, és bezártam az állatokat, lepergett előttem a film, és láttam, hogy hány helyzetben csak egy hajszálon múlt az életem, hogy hol döntöttem a lehető legveszélyesebb lépés mellett. Ennyi idő elteltével is rendszeresen álmodom arról, hogy nem készült el idejében a koreográfia, hogy nincs meg a csizmám, vagy hogy az egyik oroszlánom megharap.

CIRKUSZI AKROBATIKA

Alapkutatási és szakmódszertani periodika

---

[1] Tükör (Képes Politikai és Társadalmi Hetilap) 1975. május 27. XII. évf. 21. szám

[2] Kedvenceink 2000. szeptember III. évf. 9. szám

[3] Elixír 2007. szeptember (223. szám)